

KARAKTERISTIKE PRIZNATIH SORTI POVRĆA INSTITUTA ZA RATARSTVO I POVRTARSTVO U NAŠOJ ZEMLJI I U INOSTRANSTVU

*Dragan Jovičević, Đuro Gvozdenović, Mirjana Vasić,
Dušanka Bugarski, Jelica Gvozdanović-Varga, Adam Takač,
Janko Červenski, Svetislav Dolapčev*

Institut za ratarstvo i povrtarstvo, Novi Sad

Izvod: Povrće ima veliki značaj u ishrani ljudi bilo da se koristi u svežem, prerađenom ili konzervisanom stanju, a pored toga ostvaruje visok dohodak po jedinici površine što obezbeđuje i visoku akumulaciju. Sortiment povrća Instituta možemo svrstati u dve grupe i to: odomaćene i domaće sorte i sortne populacije i novostvorene sorte i hibridi.

Do sedamdesetih godina dvadesetog veka selekcija povrća, u Institutu, bazirala se na iskorišćavanju lokalnih populacija i stvaranju sorti individualnom selekcijom iz istih. Na taj način stvorene su sorte povrća, koje su dugi niza godina predstavljale osnovu povrtarske proizvodnje. Od sedamdesetih godina u stvaranju sorti povrća, primenjen je metod hibridizacije, odnosno metod kombinacijskog ukrštanja, što je dalo veću mogućnost u stvaranju sorti otpornijih na patogene, ranostasnijih, bolje aklimatizovane našim agroekološkim uslovima gajenja i boljeg iskorišćavanja genetskog potencijala rodnosti.

U Institutu za ratarstvo i povrtarstvo stvoreno je 51 sorta i hibrid od 14 različitih vrsta povrća, koje je Komisija za priznavanje sorti registrovala zaključno sa 2008. godinom. U Odeljenju za povrtarstvo se proizvodi seme 25 različitih povrtarskih vrsta, a u okviru njih se nalazi oko 90 novostvorenih ili odomaćenih sorti i hibrida.

Gljučne reči: povrće, sorte i hibridi, prinos, morfološke karakteristike

Uvod

Sortiment povrća Instituta za ratarstvo i povrtarstvo čine domaće i odomaćene populacije, kao i novostvorene sorte i hibridi, koje omogućuju proizvodnju povrća tokom cele godine na otvorenom polju i zaštićenom prostoru. Institutu je do sada priznato 51 sorta i hibrid različitog povrća (Tab. 1). Takođe, u inostranstvu je priznato 30 sorti povrća (Tab. 2). Od svih sorti proizvodi se osnovno i komercijalno seme, doraduje, ispituje kvalitet, pakuje u različita pakovanja i prodaje. Ovo je svakako jedan od preduslova za uspešno širenje novih sorti i sigurnu i stabilnu proizvodnju povrća.

Cilj ovoga rada jeste da se proizvođačima prikaže Sortiment povrća za setvu u 2009. godini, sa opisom najnovijeg sortimenta od 51 sorte od 14 različitih vrsta povrća.

Povećanje prinosa i kvaliteta plodova povrća u najvećoj meri zavisi od sortimenta koji se gaji, agroekoloških uslova u proizvodnom regionu i prime-

njenog nivoa tehnologije proizvodnje. U zadnjih pedeset godina najveći doprinos u povećanju prinosa povrća dale su nove sorte i hibridi. Kako sa aspekta većeg potencijala za rodnost, tako i poboljšanom otpornošću na ekonomski značajne bolesti i štetočine.

U našoj zemlji ukupne površine pod povrćem zauzimaju oko 210.000 ha, ukupni prinos iznosi oko 16.190.000 mtc povrća (Lazić, B. i sar. 1998). Takođe moramo dodati površine pod krompirom koje iznose oko 100.000 ha. Oko 2/3 ovih površina su manji privatni posedi i najvećim delom namena proizvodnje je za korišćenje u svežem stanju, za pijacu.

Povrtarska proizvodnja ima svoje specifičnosti kako u načinu gajenja tako i korišćenja. Finalni proizvod povrća je sklon brzom kvarenju, s toga se mora na vreme koristiti i konzumirati (Gvozdenović i sar., 2002).

Nivo proizvodnje povrća u našoj zemlji je rezultat delovanja brojnih faktora koji ispoljavaju uticaj tokom ciklusa proizvodnje, ali i onih koji imaju dugoročan karakter. Prema tome cela proizvodnja mora biti orjentisana na planiranju da li se proizvodi za svežu potrošnju ili doradu i preradu. Takođe, čitava proizvodnja povrća treba da se posmatra sa aspekta finalnog produkta, robe (Jovićević i sar., 2005).

Institut za ratarstvo i povrtarstvo sa svojim sortimentom od preko 50 novih prinostnih i kvalitetnih sorti i hibrida povrća, daje mogućnost uvođenja u proizvodnju u svim našim regionima.

Opis sorti i hibrida povrća

Paprika

Novosadska bela babura: Srednje rana sorta, čiji je plod u tipu babure, mase 80–100 g, debljine perikarpa od 3 do 5 mm. Boja ploda u tehnološkoj zrelosti je belo-zelenkasta, a u fiziološkoj crvena. Ima pravi miris i ukus paprike. Koristi se sveža, za variva i kiselenje.

Matica: Srednje kasna sorta. Plod je kupastog oblika sa jednim vrhom, podseća na staru domaću sortu somborku, ali je slatka paprika. Masa ploda je 70–100 g i debljine perikarpa 5–6 mm. U tehnološkoj zrelosti plod je svetlozelene do žute, a u fiziološkoj intenzivno crvene boje. Kod pečene paprike lako se odvaja pokožica od mesa ploda i zato je omiljena kod domaćica.

Buketna 1: Rana sorta determinantnog rasta, visine stabla od 25 do 40 cm. Plod je u tipu babure, do 4 vrha, mase 80–100 g i debljine perikarpa oko 5 mm. Boja ploda u tehnološkoj zrelosti je žuta, a u fiziološkoj crvena. Pored gajenja na otvorenom polju, uspešno se gaji u plastenicima i staklenicima.

Atina: Kasna sorta, čiji je plod u tipu babure, mase 120–160 g, debljine perikarpa do 7 mm. Krupnoća ploda je ujednačena u svim berbama. Boja ploda u tehnološkoj zrelosti je žuta, a u fiziološkoj crvena. Dobar ukus i lep izgled opredeljuje papriku za svežu potrošnju, ali i preradu.

Anita: Srednjekasna sorta, u tipu babure. Plod je mase 100–150 g, debljine perikarpa do 8 mm. Boja ploda u tehnološkoj zrelosti je belo-žuta, a u fiziološkoj crvena. Plodove donosi ravnomerno i oni su ujednačeni po berbama visokog prinosa. Odlična za svežu potrošnju i preradu.

Vranjska: Srednje rana sorta, u tipu babure. Plod je viseći, pravilno prizmatičnog oblika, težine 80–130 g. Debljina perikarpa je preko 5 mm. Boja

ploda u tehnološkoj zrelosti je mlečno bela, a u fiziološkoj crvena. Zbog višećeg ploda berba je laka, i pogodna je za sve vidove protošnje i prerade. Ostvaruje prinos oko 35 t/ha.

Tab. 1. Priznate sorte i hibridi povrća u našoj zemlji

Tab. 1. Vegetable cultivars released in Serbia

R. br. No	Vrsta Species	Sorta Cultivar	God. priznav. Year of release	Autori Authors
1.		Novosadski jabučar	1965.	Dipl. Ing. Jula Šimić
2.		Novosadski niski	1993.	Dr. Lj. Vislavski
3.		NS-2 F1	1994.	Dipl. Ing. Jula Šimić
4.		NS-6 F1	1994.	Dipl. Ing. Jula Šimić
5.	Paradajz Tomato	Alparac	1998.	Dipl. Ing. A. Takač Dr Đ. Gvozdenović
6.		Bačka	1998.	Dipl. Ing. A. Takač Dr Đ. Gvozdenović
7.		Knjaz	2000.	Dipl. Ing. A. Takač Dr Đ. Gvozdenović
8.		Pegaz	2007.	Dipl. Ing. A. Takač Dr Đ. Gvozdenović
9.		Novosadska bela babura	1965.	Dipl. Ing. Jula Šimić
10.		Matica	1988.	Dr Đ. Gvozdenović
11.		Buketna 1	1989.	Dr Đ. Gvozdenović
12.		Atina	1996.	Dr Đ. Gvozdenović
13.		Novosadanka	1996.	Dr Đ. Gvozdenović
14.	Paprika Pepper	Anita	1997.	Dr Đ. Gvozdenović
15.		Una	1997.	Dr Đ. Gvozdenović
16.		Vranjska	1998.	Dr Đ. Gvozdenović Dipl. Ing. A. Takač
17.		Krušnica	2000.	Dr Đ. Gvozdenović Mr D. Jovičević
18.		Plamena	2000.	Dr Đ. Gvozdenović Mr Dušanka Bugarski
19.		Amfora	2001.	Dr Đ. Gvozdenović
20.	Krastavac Cucumber	Tajfun	2000.	Dr Đuro Gvozdenović, Dipl. Ing. Adam Takač
21.		NS-43 F1	1991.	Dipl. Ing. Jula Šimić
22.	Lubenica Watermelon	NS-44 F1	1991.	Dipl. Ing. Jula Šimić
23.		Zora 3n	1991.	Dipl. Ing. Jula Šimić
24.		Danka	2006.	Dr Jelica Gvozdanović-Varga
25.	Crni luk Onion	Kupusinski jabučar	Priznat 1980.	Dipl. Ing. A. Vasić Dr Branka Lazić
			Repriznat 2002.	Dipl. Ing. A. Vasić Dr Branka Lazić
26.		Alek	2004.	Dr Jelica Gvozdanović-Varga
27.	Beli luk	Labud	2000.	Dr Jelica Gvozdanović-Varga
28.	Garlic	Bosut	2000.	Dr Jelica Gvozdanović-Varga

R. br. <i>No</i>	Vrsta <i>Species</i>	Sorta <i>Cultivar</i>	God. priznav. <i>Year of release</i>	Autori <i>Authors</i>
29.		Novos. majska maslena	1965.	Dipl. Ing. Julia Šimić
30.	Salata <i>Lettuce</i>	Vuka	1994.	Dipl. Ing. Julia Šimić
31.		Anuška	1998.	Dr Đ. Gvozdenović Dipl. Ing. A. Takač
32.		Zlatko	1994.	Dr Mirjana Vasić
33.		Dvadesetica	1997.	Dr Mirjana Vasić
34.		Belko	1998.	Dr Mirjana Vasić
35.		Maksa	1998.	Dr Mirjana Vasić
36.	Pasulj <i>Bean</i>	Sremac	1999.	Dr Mirjana Vasić
37.		Balkan	2000.	Dr Mirjana Vasić
38.		Aster	2003.	Dr A. Mijavec, Dr Mirjana Vasić, Dr Đ. Gvozdenović
39.		Levač	2004.	Dr Mirjana Vasić
40.	Boranija	Tisa	1999.	Dr Mirjana Vasić
41.	<i>String bean</i>	Resava	2007.	Dr Mirjana Vasić
42.		Novosadski kasni 915	1976.	Dr Miroslava Trifunović
43.		Dunav	1979.	Dr Miroslava Trifunović
44.	Grašak <i>Pea</i>	Fruškogorac	1980.	Dr Miroslava Trifunović
45.		Vitez	1999.	Mr D. Jovičević Dr Đ. Gvozdenović
46.		Tamiš	1999.	Mr D. Jovičević Dr Đ. Gvozdenović
47.	Peršun <i>Parsley</i>	NS Molski	2003.	Dr Đ. Gvozdenović Dipl. Ing. A. Takač
48.	Keleraba <i>Kohlrabi</i>	Novosadska bela rana	1965.	Dipl. Ing. Julia Šimić
49.	Kupus <i>Cabbage</i>	NS Futoški	2004.	Dr Đ. Gvozdenović Dr J. Červenski
50.		Orion	2007.	Dr Đ. Gvozdenović Dr J. Červenski
51.	Rotkvica <i>Radish</i>	Verica	1998.	Dipl. Ing. A. Takač Dr Đ. Gvozdenović

Novosadanka: Srednje rana sorta, u tipu paradajz paprike. Plod je gotovo okrugao, mase 80–120 g, debljine perikarpa i do 10 mm. Boja ploda u tehnološkoj zrelosti je belo-žuta, a u fiziološkoj intenzivno crvena. Ima lep izgled i dobar ukus. Pogodna je za preradu, kiseljenjem.

Una: Srednje rana sorta, sa plodom u tipu kapije. Dužina ploda je 14–18 cm, širina oko 4 cm, masa od 80–120 g, a debljina perikarpa oko 5 mm. Plod je svetlo beo do zelenkast u tehnološkoj, a intenzivno crvene boje u fiziološkoj zrelosti. Plod je pogodan za svežu potrošnju, kiseljenje, pečenje, zamrzavanje i za druge oblike industrijske prerade. Ostvaruje stabilan prinos oko 35 t/ha.

Amfora: Srednje rana sorta. Plod je u tipu kapije, krupan pljosnat, sa jednim malo povijenim vrhom. Dužina ploda je od 12–15 cm, širine oko 5,5 cm, debljine mesa 4–6 mm i prosečne težine ploda oko 100 g, mada je težina prvih plodova i do 250 g. Boja ploda u tehnološkoj zrelosti je tamnozeleno, a u

fiziološkoj intenzivno crvena. Zbog svog krupnog i atraktivnog ploda, koristi se u svežem stanju, a izvrsna je za pečenje, posebno za pravljenje ajvara, kiseljenje i za industrijsku preradu. Gaji se direktnom setvom iz semena ili iz rasada, kako na otvorenom polju, tako i u zaštićenom prostoru.

Krušnica: Spada u grupu ranih sorti. Biljke su dobro razvijene, stablo visoko i do 80 cm. Plod je u tipu šipke, sladak, visećeg tipa. Dužina ploda oko 16 cm, širine oko 3 cm, debljine perikarpa oko 3 mm i težine oko 50 g. Boja ploda u tehnološkoj zrelosti je svetlozelena, a intenzivno crvena u fiziološkoj. Pogodna je za gajenje pored otvorenog polja i u zaštićenom prostoru. Koristi se za svežu proizvodnju i za kiseljenje.

Plamena: Rana sorta, plod je u tipu šipke, blago ljutog ukusa. Dužina ploda je oko 15 cm, širina oko 2,5 cm i težine oko 40 g. Boja ploda u tehnološkoj zrelosti je žuto do svetlobela zelena, a u fiziološkoj intenzivno crvena. Pogodna je za ranu proizvodnju na otvorenom polju, a tokom zime i proleća u zaštićenom prostoru. Može se koristiti kao rano sveže povrće za jelo i za kiseljenje.

Paradajz

Novosadski jabučar: Srednje rana sorta, vegetacije oko 120 dana. Biljka je visoka, indeterminantnog rasta. Plodovi su okrugli, glatki, intenzivno crvene boje, prosečne mase 130–150 g. Ima dobar odnos ukupnih šećera i kiselina, sa sadržajem suve materije 6–6,5%, i veoma dobar ukus. Gaji se iz rasada, slobodno ili uz potporu najčešće na dva stabla. Može se gajiti i iz direktne setve bez oslonca.

Novosadski niski: Rana sorta, determinatnog rasta. Plodovi su okrugli, glatki, mase od 100 do 120 g, združenog zrenja. Sadržaj suve materije kreće se od 5 do 5,5%. Gaji se bez oslonca, direktnom setvom ili iz rasada.

NS-2 F1: Rani indeterminantni hibrid, srednje bujan sa malim brojem zaperaka. Plod je ujednačen okrugao, gladak, čvrst, intenzivne crvene boje, ne puca, bez zelene zone oko peteljke. Masa ploda je oko 120 g. Ima dobru oplodnju prvih etaža, a uzgaja se na jedno stablo, najbolje sa prekraćivanjem vrha stabla iznad četvrtne cvetne etaže.

NS-6 F1: Indeterminantan, srednje bujan, rani hibrid. Plod je okrugao, gladak, čvrst, crvene boje i ne puca. Prosečna masa ploda kreće se oko 140 g. Gaji se na jedno stablo bez prekraćivanja vrha. Odlikuje se visokim ranim prinosom.

Bačka: Srednje kasna sorta. Stablo je ograničenog rasta, bujno, visine od 70 do 75 cm. Plod je crven, čvrst, krupan, prosečne težine 160–180 g. Zbog čvrstine ploda pogodan je za transport. Takođe, bitna osobina sorte je da je masa ploda ujednačena po etažama. Proizvodi se direktnom setvom ili iz rasada.

Alparac: Rana niska sorta, determinantnog rasta. Sorta srednje bujna sa čvrstim, razgranatim stablom visine oko 60–65 cm. Plod je blago izdužen, gladak, crvene boje bez zelene zone oko drške ploda, mase oko 95 g. Obrazuje veliki broj plodova po biljci i namenjen je za industrijsku proizvodnju.

Knjaz: Spada u grupu srednje ranih sorti. Biljka je uspravna, determinantnog rasta, visine 70–75 cm. Plod je krupan s 5–8 komora, okrugao, crvene boje, mase 140–160 g. Karakteristika sorte je visok sadržaj suve materije u plodu (6,5%). Plod ima prijatan ukus zbog izbalansiranog odnosa šećera i kiselina.

Pegaz: Sorta indeterminantnog (neograničenog) rasta, namenjena za gajenje na jedno ili dva stabla uz prekraćivanje vrha stabla iznad 6–7 etaže. Dužina vegetacije je oko 120 dana. Od rasađivanja do berbe stiže za oko 60–65 dana. Plod je okrugao, intenzivno narandžaste boje, sa malom prisutnošću zelene kragne. Prosečna težina ploda je oko 200 g. Suva materija iznosi oko 6,5% i odlikuje se visokim sadržajem ukupnih karotina od 120 mg/g. Dobar odnos šećera (2,58%) i ukupnih kiselina (0,41%), daju plodu prijatan aromatičan ukus. Sorta je namenjena za svežu potrošnju i za baštensku proizvodnju.

Tab. 2. Priznate sorte povrća u inostranstvu

Tab. 2. Vegetable cultivars released abroad

R.br No	Zemlja Country	Vrsta Species	Sorta Cultivar	Godina priznavanja Year of release	Zastupnik Representative
1.			Neoplanta	2000.	
2.		Paprika - <i>Pepper</i>	NS-Venera	2000.	
3.	Rusija <i>Russia</i>		NS-Čudo	2000.	
4.			Vojvodina	2000.	
5.		Paradajz - <i>Tomato</i>	Kavkaz	2000.	
6.		Crni luk - <i>Onion</i>	Ural	2000.	
7.		Paradajz - <i>Tomato</i>	Bačka	2001.	
8.	Ukrajina <i>Ukraine</i>	Kupus - <i>Cabbage</i>	Futoški	2001.	
9.		Pasulj - <i>Bean</i>	Vid	2001.	
10.		Paprika - <i>Pepper</i>	Vojvođanka	2001.	
11.		Paprika - <i>Pepper</i>	Una	2005.	
12.			Amfora	2005.	
13.	Bugarska <i>Bulgaria</i>	Kupus - <i>Cabbage</i>	Futoški	2004.	Firma BULSO FAGRO- Sortovi semena-Sofija
14.		Grašak - <i>Pea</i>	Tamiš	2004.	
15.		Rotkvica - <i>Radish</i>	Verica	2005.	
16.		Salata - <i>Lettuce</i>	Anuška	2005.	
17.	Mađarska <i>Hungary</i>	Paprika - <i>Pepper</i>	Una	2003.	Farmer Kft., Budapest
18.			Amfora	2004.	
19.			Una	2004.	
20.		Paprika - <i>Pepper</i>	Plamena	2004.	
21.			Novosađanka	2006.	
22.	Makedonija <i>Macedonia</i>		Dunav	2004.	DO-AGROSEME Bitola
23.		Grašak - <i>Pea</i>	Tamiš	2006.	
24.		Rotkvica - <i>Radish</i>	Verica	2004.	
25.		Paradajz - <i>Tomato</i>	Knjaz	2004.	
26.		Krastavac - <i>Cucumber</i>	Tajfun	2004.	
27.		Peršun - <i>Parsley</i>	NS Molski	2006.	
28.			Amfora	2006.	
29.	Hrvatska <i>Croatia</i>	Paprika - <i>Pepper</i>	Novosađanka	2006.	Agrigenetics d.o.o. Osijek
30.			Anita	2006.	

Lubenica

NS-43 F1: Rani hibrid, raniji je od sorte Crimson sweet za oko 9 dana. Biljka je srednje bujna. Plod je okrugao ovalan, tamnozelen sa nejasno izraženim prugama, mase od 5–8 kg. Meso je crveno, nežne zrnaste strukture, slatko sa oko 12% šećera. Veoma je dobar za ranu proizvodnju iz rasada.

NS-44 F1: Hibrid srednje bujnosti, raniji za oko 10 dana od Crimson sweet. Plod je skoro okruglog oblika, zelene boje sa jasno izraženim tamnijim prugastim šarama. Mase 6–9 kg. Meso je svetlocrveno, nežne konzistencije i slatko, sa oko 12% šećera. Namenjen je za ranu proizvodnju iz rasada.

Danka: Lubenica je po svojim karakteristikama slična sorti Crimson sweet. Plod je okruglo-izdužen, mase 8–12 kg. Upotrebljiv deo ploda veći je od 60%. Boja mesa je svetlocrvena, izuzetno slatko, sadržaj šećera prelazi 12%. Proizvodi se iz rasada ili direktnom setvom. Sazreva za 3–4 dana ranije od Crimson sweet.

Krastavac

Tajfun: Salatni krastavac, dužina vegetacije od nicanja do ubiranja prvih plodova iznosi oko 45 dana. Plod je izduženog cilindričnog oblika, gladak, tamnozeleno boje sa svetlim prugama, dužine oko 17 cm i širine oko 4 cm. Prosečna težina ploda iznosi 180–200 g. Biljke su tolerantne prema plamenjači. Pogodan je za ishranu zbog manjeg sadržaja celuloze u plodu.

Kupus

NS-Futoški: Sorta NS-Futoški, osim kraće vegetacije u odnosu na populaciju Futoški kupus, ima sve druge osobine u granicama Futoškog kupusa. Listovi rozete su veliki i ovalni, glatki, po obodu nenazubljeni, svetlozelene boje. Glavica je spljoštena ovalnog oblika, na preseku bele boje, nežnih unutrašnjih listova, dobrog kvaliteta i ukusa. Posebno je pogodna za kišelj enje. Prečnik glavice je oko 22 cm, visine 15–17 cm i mase 2–3 kg. Tolerantna je prema niskim temperaturama. Ostvaruje prinos na nivou Futoškog kupusa 60–70 t/ha.

Orion: Dužina vegetacije iznosi 85–95 dana. Po dužini vegetacije odgovara mu letnja i jesenja proizvodnja. Listovi glavice i rozete sadrže antocijan crvenu boju. Ostvaruje prinos od oko 60 t/ha. Spada u kupuse namenjene za svežu potrošnju, kao i kiselenje. Ima nešto sitniju glavicu od sorte NS-Futoški, ali i manje puca. Glavica se brže kiseli i zbog specifične boje listova rasol ima crvenkastu nijansu.

Rotkvica

Verica: Rana prolećna sorta, krupnija od sorte Saxa treib. Biljka je bujna, brzog porasta korena, poluuspravne rozete, što doprinosi i uspešnom gajenju u plastenicima i staklenicima u hladnom periodu godine. Koren je okrugao, crvene boje, sočan, belog mesa bez sunderastog tkiva, težine 40–45 g.

Crni luk

Kupusinski jabučar: Lukovica je jabučastog oblika, čvrsta, dobro zatvorenog vrata. Ovojni listovi su mrkožute boje. Poluljuta sorta gaji se uspešno

iz semena ili iz arpadžika. Prosečna masa lukovice pri gajenju iz semena je 80–120 g, a iz arpadžika 110–140 g. Sadržaj suve materije je 12–14%. Dobro se čuva. Arpadžik je izduženog oblika.

Alek: Srednje kasna sorta dužine vegetacije oko 110 dana. Biljke su dobro razvijene s uspravnim položajem listova, tamno zelene boje. Sorta se odlikuje izduženim oblikom lukovice, žutobraon boje, s dobro zatvorenim vratom. Prosečna masa lukovice je oko 100 g. Sadržaj suve materije iznosi 11–12%. Izdužen oblik lukovice i uspravan položaj listova omogućuje gajenje u gušćem sklopu od drugih sorti. Sorta je namenjena za korišćenje u svežem stanju, u dugom periodu čuvanja, kao i za industrijsku preradu.

Beli luk

Bosut: Jesenji beli luk. Lukovice su kompaktne, pljosnato-okruglog oblika, bele boje, težine oko 60 g. Lukovica je sa dobro zatvorenim vratom, što joj omogućava dugo čuvanje. Čenovi su beli sa krem ovojnim listovima prosečne mase iznad 5 g. Svi čenovi su ujednačeni, koncentrično raspoređeni u lukovici. Broj čenova je 10–11. Sadržaj suve materije iznosi i do 40%. Pogodna je i za industrijsku preradu i svežu upotrebu.

Labud: Prolećni beli luk. Lukovice su vrlo kompaktne, pljosnato-okruglog oblika, s 5–6 belih ovojnih listova, mase 25–35 g. Čenovi su beli sa krem-roza ovojnim listovima, mase 2–2,5 g. Lukovica je sa 10–12 čenova koji su koncentrično raspoređeni u lukovici, približno iste mase, veličine. Sadržaj suve materije se kreće 38–40%. Dobra osobina sorte je dug period čuvanja. Namenjen je za svežu potrošnju i industrijsku preradu.

Peršun

NS Molski: Srednje kasna sorta, s poliuspravnim rozetom, visine oko 120 cm. Koren je beo, gladak, prosečne mase 150–160 g. Dužina korena oko 17 cm, s prečnikom vrata korena od 5–6 cm i prečnikom sredine korena oko 3,5 cm. Oblik korena je repast. Dužina vegetacije je oko 170 dana. Koren sadrži oko 6,2% saharoze, odnosno oko 7,5% suve materije. Namenjen je svežoj potrošnji i industrijskoj preradi za sušenje. Zbog karakteristika korena pogodan je za mehanizovano vađenje.

Salata

Novosadska majska maslena: Prolećna glavičasta sorta, u tipu maslenke (puterica). Listovi su nežni, žutozeleni, glatki i po obodu celi. Ima krupne i dosta čvrste glavice, mase 250–300 g. Pogodna je za gajenje na otvorenom polju.

Vuka: Prolećna glavičasta salata, tip maslenki (puterica). Rozeta je s položenim listovima. Listovi su nežni, svetložuto-zelene boje, sa slabom izraženom nervaturom. Glavice su dobro zavijene, čvrste, okruglog oblika, mase 250–280 g. Cvetno stablo se kasno razvija, što omogućuje dugo korišćenje salate.

Anuška: Spada u grupu ozimih, glavičastih salata tipa maslenke (puterice). Listovi su svetlozelene boje, nežne strukture. Prečnik rozete je oko 30 cm i težine glavice 200–230 g. Dobro podnosi niske temperature i zato se gaji iz jesenje setve na otvorenom polju, kao i u plastenicima i staklenicima u zimskom periodu. Ranija je od sorte Nansen za oko 10 dana.

Grašak

Tamiš: Vrlo rana sorta, do tehnološke zrelosti sazreva za nešto manje od 60 dana. Mahune su prave sa sabljastim vrhom, dužine 6–7 cm, sa 6–8 formiranih zrna. Visina do prve mahune iznosi 25 cm. Zbog svog dobrog svojstva, oko 80% zrna je obuhvaćeno u I (ekstra finoj) ili II (vrlo finoj) klasi. Sitne frakcije zrna opredeljuju je za industrijsku preradu, a zbog ranozrelosti i za baštensku proizvodnju (pijaci). Apsolutna težina zrna je oko 320 g. S obzirom na ranostrasnost ima vrlo visok potencijal rodnosti zrna 8–10 t/ha.

Dunav: Rana sorta, sazreva do tehnološke zrelosti za oko 60 dana. Mahune su malo povijene sa sabljastim vrhom, dužine 7–8 cm, sa 6–8 zrna. Tehnološki zrelo zrno je krupno i dobro se prodaje na pijaci. Masa 1000 zrna je oko 400 g. Zrno je svetlije zelene boje, slatko. Pogodan je za baštensku proizvodnju.

Fruškogorac: Srednje rana sorta, do tehnološke zrelosti sazreva za 65–68 dana. Mahuna je prava sa tupim vrhom dužine 6–7 cm, sa 6–8 zrna. Masa 1000 zrna je 300–350 g. Zrno je zelene boje, dobrog kvaliteta. Namenjen je za baštensku i industrijsku proizvodnju.

Vitez: Sorta nove arhitekture sa reduciranim liskama (alfa tipa), otporna na poleganje. Spada u grupu srednje ranih sa vegetacionim periodom od nicanja do tehnološke zrelosti 65–70 dana. Mahuna je blago povijena sa tupim vrhom, dužine 7–8 cm, širine 1,5–1,7 cm. Masa 1000 tehnološki zrelih zrna iznosi oko 380 g. Pogodna je kako za industrijsko, tako i za baštensko gajenje.

Boranija

Tisa: Visoka boranija, pritkašica. Mahuna je žute boje, dugačka oko 13 cm i široka 1,6 cm. Po obliku je pljosnata, dobrog ukusa u tipu puter boranije. Namenjena je za gajenje u bašti, zbog svoje lepe mahune dobro se prodaje na pijaci. U jednom kilogramu ima i do 175 mahuna. Ostvaruje visok i stabilan prinos tokom celog leta i jeseni, sve do prvih mrazeva.

Resava: Visoka baštenska boranija namenjena uzgoju uz potporu i višekratne berbe. Izvanrednog je kvaliteta za svežu potrošnju i smrzavanje. Ima zelenu, dugačku, okruglu hrskavu i sočnu mahunu prijatnog ukusa. Biljke su joj visoke, bujne, nešto šire, zbog bočnog grananja, u dnu nego na vrhu stabla. Namenjena je za gajenje u bašti, za plasman na zelenoj pijaci, za modernu konvencionalnu i organsku proizvodnju. Ostvaruje visok i stabilan prinos tokom celog leta i jeseni sve do prvih mrazeva. Naravno uz uslov da se redovno bere.

Pasulj

Zlatko: Sorta determinantnog rasta, dužina vegetacije iznosi do 80 dana. Stablo je uspravno, visine do 45 cm. Zrela mauna ne puca. Zrno je zlatnožute boje, valjkastog oblika, krupno. Masa 1000 zrna je oko 450 g. Prilikom kuvanja zrna zadržavaju oblik, a semenjača ne puca.

Dvadesetica: Vrlo rana sorta, dužina vegetacije 67–70 dana. Stablo je visoko preko 45 cm, čvrsto, uspravno, razgranato. Zrno je belo, valjkasto do polupljusnato. Masa 1000 zrna je 350–400 g.

Belko: Srednje rana niska sorta, visine oko 45 cm. Prvu mahunu formira na odgovarajućoj visini, pa se može mehanizovano ubirati. Zrno je sitnije, apsolut-

ne težine zrna oko 320 g. Boja zrna je bela i elipsaste je forme. Odlikuje se visokim sadržajem proteina.

Maksa: Srednje kasna niska sorta, pogodna za dvofaznu mehanizovanu žetvu. Zrno je valjastog oblika, dužine oko 1,5 cm, bele boje. Masa 1000 zrna iznosi 440 g.

Sremac: Sorta niskog rasta (oko 40 cm), u tipu kulaša. Spada u sorte kratke vegetacije, pa u sušnim godinama, izbegava sušu krajem jula i početkom avgusta. Zbog toga ostvaruje stabilne prinose bez obzira na različite vremenske prilike po godinama. Zrno je zelenkaste boje, valjkastog do elipsastog oblika. Apsolutna težina 1000 zrna iznosi od 350–400 g.

Balkan: Pasulj odličnog ukusa, blistavo belog, elipsasto-okruglog zrna, mase 1000 zrna do 330 g. Pogodan za gajenje u čistom usevu, srednjestasan.

Aster: Sorta determinantnog, uspravnog stabla, u tipu domaćih populacija, belog valjkastog zrna, kiflaša. Srednjestasan je i dobro prilagodjen gajenju u čistom usevu. Masa 1000 zrna je i do 500 g.

Levač: Prvi naš visoki pasulj dobijen selekcionim radom. Sa sortom Levač je ostvaren cilj da se selekcioniše sorta visokog, povijušnog pasulja sa mogućnošću gajenja u čistom usevu, uz potporu. Po kvalitetima zrna u tipu je Tetovca. Zrno je blistavo mlečno bele boje, elastične semenjače, po obliku bubrežasto, spljošteno. Dužina zrna je preko 18 mm, širina oko 10 mm, a debljina između 5–6 mm. Masa 1000 zrna je oko 600 g.

Gljiva bukovača

Soj NS-77: Kratke je vegetacije, mesnat, vrlo ukusan, ima dužu nožicu. Donosi plodove u širokom rasponu temperature 15–23°C.

Soj NS-355: Brzo se razvija, mesnat, vrlo ukusan, nožice su kratke, pa su buketi vrlo kompaktni. Plodonošenje je u dijapazonu 15–19°C.

Soj NS-244: Sporijeg rasta, šeširić je sitniji, svetliji i nežniji od predhodnih sojeva. Nožice su kratke. Plodonošenje je u rasponu temperature 19–24°C. Prinos je preko 20% od težine vlažnog supstrata za sva tri soja (Gvozdenović i sar., 2003).

Zaključak

Institut za ratarstvo i povrtarstvo sa svojim sortimentom od 51 novih prinostnih i kvalitetnih sorti i hibrida povrća, daje mogućnost uvođenja u proizvodnju u svim našim regionima. Gajenje je moguće tokom cele godine kako na otvorenom polju, tako i u zaštićenom prostoru. Institut pored svojih novopriznatih sorti i hibrida povrća, proizvodi osnovno i komercijalno seme, doručuje, ispituje kvalitet, pakuje i distribuira i domaće i odomaćene sorte, što čini ukupnu ponudu sa preko 90 sorti različitih povrtarskih vrsta.

Literatura

Gvozdenović, Đ., Vasić, Mirjana, Bugarski, Dušanka, Gvozdanović-Varga, Jelica, Takač, A., Jovičević, D., Červenski, J. (2002): Sorte povrća za celu godinu, Zbornik referata, XXXVI, Seminar agronoma

- Gvozdenović, Đ., Jovičević, D., Takač, A., Vasić, Mirjana, Bugarski, Dušanka, Gvozdanović-Varga, Jelica, Červenski, J. (2003): Seme povrća 2004/2005, Institut za ratarstvo i povrtarstvo, Novi Sad
- Jovičević, D., Gvozdenović, Đ., Vasić, Mirjana, Bugarski, Dušanka, Gvozdanović-Varga, Jelica, Takač, A., Červenski, J. (2005): NS sorte i hibridi povrća, Zbornik radova, Sveska 41, p. 365–374, Institut za ratarstvo i povrtarstvo.
- Lazić, Branka, Marković, V., Đurovka, M., Ilin, Ž. (1998): Povrtarstvo, udžbenik, Univerzitet u Novom sadu, Poljoprivredni fakultet, Novi Sad.

CHARACTERISTICS OF VEGETABLE CULTIVARS RELEASED BY THE INSTITUTE OF FIELD AND VEGETABLE CROPS IN SERBIA AND ABROAD

*Dragan Jovičević, Đuro Gvozdenović, Mirjana Vasić,
Dušanka Bugarski, Jelica Gvozdanović-Varga, Adam Takač,
Janko Červenski, Svetislav Dolapčev*

Institute of Field and Vegetable Crops, Novi Sad

Summary: The Institute of Field and Vegetable Crops in Novi Sad has 51 newly developed, high-yielding vegetable cultivars, which can be grown in any of our country's vegetable-growing regions throughout the year and both indoors and outdoors. In addition to the newly developed cultivars and hybrids, the Institute produces the basic and commercial seeds and processes, tests for quality, packages and distributes domestic and domesticated cultivars alike. The Institute's offer of vegetables totals more than 90 cultivars of various vegetable species.

Key words: vegetable, cultivars and hybrids, yield, morphological characteristics.